

Doc. dr. sc. **Alen Jugović**

E-mail: ajugovic@pfri.hr

Anamarija Zubak, B.Sc.

E-mail: anne.ri7@hotmail.com

Pomorski Fakultet Sveučilišta u Rijeci, Studentska 2, 51000 Rijeka

Doc. dr. sc. **Mirjana Kovačić**

E-mail: mirjana.kovacic@pgz.hr

Primorsko-goranska županija, Upravni odjel za pomorsko dobro, promet i veze,

Slogin kula 2/VI, 51000 Rijeka

Nautički turizam u Republici Hrvatskoj u funkciji razvoja destinacije

SAŽETAK

Predmet istraživanja ovog znanstvenog rada je nautički turizam, kao specifičan oblik modernih turističkih kretanja te jedan od najekspanzivnijih oblika turističke rekreacije, u funkciji razvoja destinacije. U ovom znanstvenom radu autori se bave problematikom razvoja nautičkog turizma i destinacije kao međusobno uvjetovanih pojava. Za tu svrhu koristili metode: analize, generalizacije, dokazivanja te kompilacije.

Nautički turizam privlači golemu pozornost, kako u cijelom svijetu, tako i u Republici Hrvatskoj te se smatra jednom od značajnijih gospodarskih djelatnosti važnih za područje turizma. Značajka takve vrste turizma jest da pripada elitnom turizmu i da ima izuzetno značajne ekonomske učinke i visoku profitabilnost koji su posebno izraženi kroz brojne multiplikativne efekte.

Jedna od značajki nautičkog turizma je da ima veliki utjecaj na razvoj destinacije kojoj gravitira, a ta značajka se posebno ističe u nužnom razvijanju djelatnosti važnih za poboljšanje kvalitete usluge i proizvoda koje određena destinacija nudi plovilima i njihovim korisnicima. Utjecaj razvoja nautičkog turizma na destinaciju naročito je izražen i kroz utjecaj na gospodarsku održivost, društvenu održivost te, naposljetku, na ekološku održivost. Zaključci rada pokazuju da razvoj nautičkog turizma potiče razvoj destinacije, kao što i razvoj destinacije utječe na kakvoću usluge koju pruža nautički turizam.

Ključne riječi: nautički turizam, razvoj destinacije, utjecaj na održivost, Republika Hrvatska.

1. UVOD

Turizam je skup pojava i odnosa koji proizlaze iz putovanja i zadržavanja izvan mjesta stalnog boravka, isključivo iz neposlovnih razloga, pri čemu se turist javlja kao tržišni subjekt te se konstituira posebno turističko tržište. Kao podgrana turističke ponude javlja se nautički turizam. Nautički turizam podrazumijeva plovidbu i boravak turista - nautičara na plovnim objektima (jahta, brodica, brod), kao i boravak u lukama nautičkog turizma radi odmora i rekreacije. Kao gospodarska aktivnost nautički turizam, s jedne strane, zadire u različite gospodarske grane i djelatnosti (pomorstvo, smještaj plovila, iznajmljivanje plovila, ugostiteljstvo, prodaja i servis plovila i sl.), a s druge strane, tijesno je povezan sa stupnjem izgrađenosti osnovne nautičke infrastrukture - luke nautičkog turizma.

Nautički turizam zauzima značajan udio u cjelokupnom svjetskom turizmu i kao takav predstavlja važan čimbenik razvoja svjetskog pomorskog i gospodarskog sustava.

Njegova međuovisnost proizlazi iz opće povezanosti turizma i ostalih djelatnosti vezanih na turizam u gospodarstvu jedne države. Svrha i cilj ovog istraživanja jest prepoznati i dokazati vezu između razvoja nautičkog turizma i razvoja destinacije te ponuditi moguće prijedloge i dopune za njihov daljnji uspješan i povezan razvoj.

Osnovna hipoteza ovog znanstvenog rada jest: Razvoj nautičkog turizma potiče razvoj destinacije, kao što i razvoj destinacije utječe na kakvoću usluge koju pruža nautički turizam. Promatrajući razvoj destinacije u kojoj je osnovna djelatnost nautički turizam, vidljivo je kako je njen razvoj usko povezan s izgradnjom i razvojem nautičke luke. To je, pogotovo, vidljivo u razvoju djelatnosti usko povezanih s razvojem nautičkog turizma koje tako postaju primarne djelatnosti određene destinacije. Kako bi se dokazala postavljena hipoteza, autori su teorijske postavke i istraživanje proveli na primjeru Republike Hrvatske kao značajne destinacije za nautički turizam.

Značajke Republike Hrvatske u nautičkom turizmu su vidljive u izuzetnom prirodnom potencijalu koji joj osigurava visoko mjesto na tržištu nautičkog turizma te predstavlja najvrijedniji dio i polaznu točku razvoja nautičkog turizma. Glavni atributi konkurentske prednosti Hrvatske kao destinacije nautičkog turizma su reljef priobalnog prostora i klimatski elementi uz visoki stupanj očuvanosti prirodnog okruženja dok su ograničavajući čimbenici razvoja nerazmjernost razine kvalitete ponude i standarda sektora, nedostatak financijskih sredstava, neadekvatna organizacija i menadžment sektora i dr.

U Republici Hrvatskoj postoji 47 marina koje su udružene u Udrugu marina te posjeduju više od 12.000 vezova u moru i više od 7.000 suhih vezova. „Adriatic Croatia International Club“ ili skraćeno „ACI Club“, vodeća je tvrtka nautičkog turizma Hrvatske, a predstavlja jedinstveni lanac od 21 marine koje se protežu od Dubrovnika, na jugu, do Umaga, na sjeveru hrvatskog dijela Jadrana.

2. NAUČKI TURIZAM U REPUBLICI HRVATSKOJ

2.1. Dosadašnja istraživanja razvoja nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj

Nautički turizam u Hrvatskoj pojavio se u 19. stoljeću što je gotovo jedno stoljeće kasnije nego u svijetu gdje se razvio već krajem 17. i početkom 18. stoljeća. Ono što je važnije je da se njegov razvoj u ostalom dijelu svijeta razvijao vrlo brzo od polovice 19. st. dok je u Hrvatskoj njegov razvoj tekao vrlo sporo sve do početka 80-ih godina 20. st. Većina današnjih marina i udruga nautičara osniva se 80-ih godina prošlog stoljeća što izrazito povećava popularnost nautičkog turizma. Dakle, intenzivniji njegov razvoj može se pratiti u posljednjih 15 godina, a vrhunac njegovog razvoja se tek očekuje.

Utjecaj nautičkog turizma na destinaciju predmet je mnogih istraživanja, a razlog tomu je njegov vidljivi razvoj posljednjih godina te veliki potencijal za razvoj ostalih grana gospodarstva u Hrvatskoj. Hrvatski hidrografski institut je u 2006. godini objavio studiju o razvoju nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj s ciljem što boljeg planiranja, organiziranja i vođenja razvoja nautičkog turizma kao složenog sustava.

Razvoj nautičkog turizma u Hrvatskoj i njegov utjecaj na destinaciju vidljiv je i kroz studiju „TOMAS NAUTIKA Jahting“ koju svake godine objavljuje „Institut za turizam“, a koja se bavi stavovima i potrošnjom nautičara u Hrvatskoj na godišnjoj razini. Rezultati te studije ukazuju na važnost razvoja nautičkog turizma na destinaciju, a što je vidljivo u porastu brojnih ekonomskih i neekonomskih pokazatelja, kao što su: povećanje prihoda u destinaciji, zapošljavanje, dodatna izgradnja (povećavanje ponude), naseljavanje (povećanje broja stanovnika), povećana gospodarska aktivnost i drugo.

Također, u radu „Luke nautičkog turizma u Hrvatskoj i strategija lokalnog razvoja“ autora Luković T. i Bilić M. obrađena je tema uloge nautičkog turizma u razvoju gospodarstva Hrvatske kao i razvoj destinacije razvojem luka nautičkog turizma. Razvojem

nautičkih luka kao polazišta za razvoj nautičkog turizma i destinacije bavili su se i autori Kovačić M., Gržetić Z. i Dundović Č. u radu „Planiranje i izbor lokacije za luku nautičkog turizma u funkciji održivog razvoja“ te autorica Kovačić M. u radu „Razvoj nautičkih luka u funkciji održivog razvoja nautičkog turizma“.

2.2. Analiza razvoja i ocjena stanja nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj

U posljednjih 10-ak godina nautički turizam posebno se istaknuo svojim rastom i razvojem. Iako u hrvatskom turizmu on postaje sve važniji, ostvarivanje odgovarajuće materijalne dobiti još uvijek nije razmjerno njegovim potencijalima, tako da se njegov pravi razvoj, zapravo, tek očekuje.

Istraživanjem Državnog zavoda za statistiku 2012. godine obuhvaćeno je 98 luka nautičkog turizma na morskoj obali Hrvatske, i to 62 marine, od čega je 11 suhih marina, i 36 ostalih luka nautičkog turizma. Ukupna površina njihova akvatorija je 3.266.746 m², a broj vezova 17.454. U lukama nautičkog turizma u 2012. godini, na stalnom vezu, bilo je 14.396 plovila što je za 0,8% više nego u 2011. godini pri čemu se vezom u moru koristilo 85,5% plovila, a isključivo mjestom na kopnu 14,5%. U tablici 1. prikazan je broj i vrsta plovila na stalnom vezu koji su se koristili vezom u moru. U tablici 2. prikazan je broj plovila na stalnom vezu prema zastavi plovila.

Tablica 1. Vrsta plovila na stalnom vezu izraženo u postocima

Vrsta plovila	%
Motorne jahte	48,2
Jahte na jedra	50,2
Ostala plovila	1,6

Izvor: „TOMAS NAUTIKA Jahting 2012.“, Institut za turizam, Zagreb, 2012.

Tablica 2. Broj plovila na stalnom vezu prema zastavi plovila izražen u postocima

Zastava plovila	%
Hrvatska	31,7
Austrija	18,6
Njemačka	16,5
Slovenija	6,6
SAD	6,4
Italija	6,1
Ostala plovila	14,1

Izvor: „TOMAS NAUTIKA Jahting 2012.“, Institut za turizam, Zagreb, 2012.

Prema vrsti plovila na stalnom vezu koja su se koristila vezom u moru 50,2% su jahte na jedra, 48,2% su motorne jahte te 1,6% su ostala plovila. Prema zastavi plovila, najviše plovila na stalnome vezu bilo je iz Hrvatske, odnosno 31,7%. Nakon nje, slijede Austrija sa 18,6%, Njemačka sa 16,5%, Slovenija sa 6,6%, SAD sa 6,4% i, naposljetku, Italija sa 6,1%. Oni zajedno čine 85,9% od ukupnog broja plovila na stalnom vezu.

U 2012. godini ukupni prihod luka nautičkog turizma iznosio je 660 milijuna kuna pri čemu su 487,8 milijuna kuna ostvareni od iznajmljivanja vezova. Od ukupnog prihoda iznajmljivanje vezova iznosi 73,9% prihoda. U odnosu na 2011. godinu ukupan prihod veći je za 10%, dok je prihod od iznajmljivanja vezova veći za 11%.

Ipak, ocjena trenutnog stanja nautičkog turizma u Hrvatskoj vidljiva je ponajviše

iz poslovanja „ACI“-a, jedinstvenog sustava u čijem sastavu se nalazi 21 marina rasprostranjena na potezu od Umaga do Dubrovnika. Na čelu svake pojedine marine je direktor marine, a koordinaciju više marina provode direktor za sjeverni Jadran i direktor za srednji i južni Jadran. U Opatiji, sjedištu društva, nalaze se zajedničke službe koje na čelu s direktorom – članom Uprave ACI d.d. upravljaju cijelim sustavom.

Positivno poslovanje „ACI“-a u posljednjih nekoliko godina označava i pozitivan razvoj nautičkog turizma u Hrvatskoj. Godine 2001. „ACI“ je poslovao u gubitku od čak 25.726.712 kuna, no nakon godina negativno poslovanje postalo je pozitivno te je 2011. godine iznosilo čak 24.497.549 kuna. Koliko nautički turizam napreduje u Hrvatskoj, dokazuju i investicijska ulaganja čija je ukupna realizacija u razdoblju od 2006. do 2011. iznosila 290.101.504 kuna. Daljnjem razvoju se i dalje teži te se nastoji što više ulagati u oplemenjivanje, odnosno, obogaćivanje marina novim sadržajima. Godine 2010. to ulaganje iznosilo je 77.428.008 kuna, a 2011. bilo je 70.456.497 kuna.

3. RAZVOJ DESTINACIJE KAO POSLJEDICA RAZVOJA NAUTIČKOG TURIZMA

Bitna razlika između nautičkog turizma i ostalih oblika turizma je plovdba, odnosno velika pokretljivost turista - nautičara, koja podrazumijeva čestu, a nerijetko i svakodnevnu promjenu mjesta boravka.

Nautički turizam u Hrvatskoj predstavlja perspektivan oblik turističke ponude koja je, iz godine u godinu, u stalnom porastu. On se temelji na prirodnim resursima, razvedenoj obali te čistom moru. Isto tako, ta vrsta turizma pripada elitnom turizmu kojeg koriste najčešće imućni pojedinci. Da bi se takav vid turističke ponude razvio u određenoj državi, potrebna je izgradnja marina, privezišta, vezova te ostalih potrebnih popratnih sadržaja. Pozitivna strana takve vrste turizma je što se teži prevladavanju zatvorenosti, izoliranosti i težnji nerazvijenih država u tranziciji te smanjenju jaz takvih država prema državama razvijenih ekonomija. Također, specifična nautička potražnja i s njom povezana posebna nautička potrošnja vrlo se pozitivno odražavaju na nautičku industriju koja podrazumijeva proizvodnju plovnih jedinica za zabavni turizam, proizvodnju opreme, održavanje i osposobljavanje postojećih i izgradnju novih luka i lučica.

Osim nautičke industrije, posebno je važno i pružanje određenih usluga nautičarima i njihovim plovilima. Da bi luke nautičkog turizma ispunile sve zahtjeve korisnika, moraju omogućiti pružanje osnovnih i dodatnih usluga koje su, izravno ili posredno, vezane s korisnicima usluga. Usluge koje se pružaju sudionicima u nautičkom turizmu i njihovim plovilima jesu iznajmljivanje prostora uz uređenu i potpuno ili djelomično zaštićenu obalu koji služi za smještaj plovila i turista nautičara koji borave na plovilima (vez), iznajmljivanje plovila za odmor i rekreaciju, usluge skippera, prihvat i čuvanje te održavanje plovila na vezu u moru ili suhom vezu, usluge snabdijevanja nautičara, što uključuje vodu, gorivo, namirnice, rezervne dijelove, opremu i slično, kao i informacije potrebne korisniku za obavljanje svakodnevnih aktivnosti, a to su vremenska prognoza ili određeni nautički vodiči. Nadalje, usluge uređenja i pripremanja plovila te razne škole jedrenja, obuke za skipere i vođenje brodice su, također, usluge koje su vezane za turiste, odnosno nautičare.

Važan čimbenik u razvitku i unapređenju nautičkog turizma jesu prirodni uvjeti te materijalna osnova, resursi i tekuća investicijska izgradnja. Izgradnja infrastrukture podrazumijeva izgradnju odgovarajućih turističkih luka te infrastrukture potrebne za zadovoljenje zahtjeva korisnika koji će privući veći broj turista nautičara i pridonijeti njihovom zadržavanju u lukama.¹ Za određene stupnje razvoja nautičkog turizma potrebno je sagledati položaj, razvoj i opremljenost luke nautičkog turizma s pripadajućim

¹ Kovačić, M.: Razvoj nautičkih luka u funkciji održivog razvoja nautičkog turizma, pregledni rad, Rijeka, 2004., str. 141.

objektima infrastrukture i suprastrukture. Luka nautičkog turizma je, zapravo, nositelj razvoja te temeljni infrastrukturni objekt u sustavu nautičkog turizma na nekom prostoru. Također je i složeni sustav kod kojega je investiranje, izgradnja i funkcioniranje, kao poslovnog sustava veoma važno te ga valja racionalno osmisliti radi optimalne valorizacije prostora na kojemu se nalazi. Luke nautičkog turizma, kada se osnivaju na lokacijama koje su relativno loše razvijene, preuzimaju ulogu pokretača lokalnog razvoja. Na takvim lokacijama luke razvijaju svoje proizvode i usluge do najvišeg stupnja kvalitete.²

Razvijajući svoje usluge, luka tako uvjetuje i razvoj destinacije kojoj gravitira. Isto tako, razvijeno zaleđe nautičke luke pridonosi i njezinom pozitivnom razvoju. Kako bi se destinacija razvila u pravu nautičko – turističku lokaciju, odnosno nautičku luku, mora imati neke predispozicije i temelje koji će joj to omogućiti. Najvažnije je da ta destinacija ima dobro osmišljen razvojni plan, a pritom se misli na određene čimbenike čvrsto povezane s razvojem jedne takve lokacije koji imaju veliki utjecaj na nju. Gospodarski razvoj uvelike utječe na društvenu i ekonomsku strukturu destinacije i upravo zato razmjestaž luka važan je element razvoja. Analizom prednosti destinacija na kojima su već smještene luke nautičkog turizma te destinacija u dislociranim područjima jasno je da će biti izabrana destinacija s već postojećom infrastrukturom, mogućnošću osiguravanja radne snage i slično, dok izbor dislociranog lokaliteta često nije gospodarski opravdan. Oba ta aspekta imaju krajnji cilj uravnoteženi gospodarski i ravnomjerni prostorni razvoj. U suvremenim uvjetima smještaj novih djelatnosti jedan je od značajnih čimbenika koji utječu na promjenu u pogledu prostornog razmjestaž stanovnika te omogućuju prednosti u vidu gospodarskih učinaka. Pri tomu se prednosti izgradnje luke nautičkog turizma očituju u razvoju destinacije gdje se smještaju. Učinci izgradnje luka nautičkog turizma očituju se, prvenstveno, u regionalnom razvoju, pri čemu novoizgrađene luke djeluju privlačno za privatni kapital, donose zaposlenost, potiču razvoj malih tvrtki, investiranje u infrastrukturu te omogućuju efikasniju uporabu resursa razvojem tercijarnih i kvartarnih djelatnosti destinacije u kojoj se nalaze.

Za smještaj određene luke na određenu destinaciju potrebno je zadovoljiti i određene kriterije. Važno je spomenuti da se ostavlja mogućnost da donositelj odluke (država, regionalna i lokalna uprava) utječe na vrednovanje kriterija temeljem vlastitih prosudbi. Kriteriji koje je potrebno zadovoljiti za konkretan izbor najpovoljnije destinacije su:³

1. institucionalno-politički: prostorni planovi, regionalni sustav poreza i prireza, stavovi i politika razvoja regije,
2. smještajni i prirodni: geomorfološke i oceanografske osobine, hidrografska i klimatska obilježja lokacije,
3. ekološki: ekološka vrijednost lokacije, osjetljivost na ljudske aktivnosti, procjena negativnih utjecaja na okoliš, monitoring, visina ulaganja u zaštitu okoliša (5–30%),
4. tehničko-tehnološki: fizičko-geografske karakteristike mikrolokacije, prihvatni kapacitet, kategorizacija i minimalni standardi, razvijenost prometne i druge infrastrukture, blizina gradskih središta, sigurnosni uvjeti,
5. ekonomski: ponuda nautičkih usluga u regiji, ponuda okružja, visina koncesijske naknade, visina investicijskog zahvata, razvijenost komunikacijsko-informacijskog sustava u okružju, raspoloživa odgovarajuća radna snaga, razvojne mogućnosti i
6. sociokulturni: direktne i indirektno koristi, stupanj urbanizacije i prepoznatljivosti destinacije, rast kvalitete života u lokalnoj zajednici, sociokulturni uvjeti regije.
7. Na temelju iznesenog zaključka i provedenog istraživanja preporučljivo je nužno:
 - osmisliti uključivanje turističkoga mjesta i nautičkih luka u trendove

² Luković T., Bilić M.; Luke nautičkog turizma u Hrvatskoj i strategija lokalnoga razvoja, pregledni članak, str. 121.

³ Kovačić M., Favro S.; Mogućnosti razvoja nautičkog turizma na području Zadarske županije, pregledni članak, str. 161.

- modernoga razvoja,
- težiti kompatibilanom, kompleksanom te, naposljetku, održivom razvoju,
- njegovati kulturu ambijenta,
- razumno opterećivati prostor i
- uspješno nadzirati prirodni sustav

Uzevši u obzir navedene smjernice, lokalne vlasti moraju dodatno utvrditi pravila i kriterije za izbor optimalnih vrsta i oblika nautičkog prometa kako bi se potpuno stalo na kraj spontanom razvoju i izgradnji što izazivaju probleme ekonomske, ekološke, kulturološke, demografske i socijalne naravi. Svaka destinacija zbog toga bi trebala odrediti plan razvoja nautičkog turizma u sklopu raspoloživih prostornih, ljudskih i tehničkih mogućnosti. Na osnovi analize potrebnih ulaganja, valjalo bi unaprijediti prihvatne uvjete i utvrditi mogućnosti ponude odgovarajućih sadržaja.⁴

4. ODRŽIVI RAZVOJ NAUČKOG TURIZMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kao najvažniju podgranu turizma, konkurentnost nautičkog turizma u pravilu određuju dvije grupe čimbenika. Prva grupa su opći čimbenici koji podrazumijevaju klimatske uvjete, čistoću mora, ljepotu krajolika, razvedenost i raznovrsnost obale i otoka uključujući i naselja. Druga grupa su posebni čimbenici koji podrazumijevaju prometnu dostupnost luke nautičkog turizma u odnosu na glavna tržišta, osobnu sigurnost i sigurnost plovidbe, broj, prostorni raspored i opremljenost nautičke luke, ljubaznost i educiranost osoblja, ponudu ostalih sadržaja potrebnih za održavanje i opremanje plovila, atraktivnost sadržaja na kopnu, kulturnu ponudu, cijenu usluga te poreze i takse i ostale propise vezane uz plovidbu i stacioniranje plovila. Nautički turizam trenutno doživljava pravi uspon i zato je potrebno razvoj nautičkog turizma planirati sustavno i u skladu s kriterijima održivog razvoja.

Kriteriji održivog razvoja podrazumijevaju razvoj temeljen na simbiozi ekoloških, ekonomskih, društvenih i sociokulturnih čimbenika.

Kada se spominje koncepcija održivog razvoja, podrazumijeva se da se ona temelji na zadovoljenju potreba sadašnjih, ali i budućih generacija. Ključni čimbenik održivog razvoja u turizmu su ljudi u različitim ulogama i aktivnostima koji svojim ponašanjem izravno ili neizravno utječu na održivost. Te uloge i aktivnosti obuhvaćaju ljude u kontekstu turista, zaposlenika, poduzeća koji su u sklopu osnovnih, ali i povezanih djelatnosti u turizmu, javnih službi te lokalnog stanovništva. Razvijati nautički turizam i bilo koju drugu granu turizma na održivi način ili uz kriterije održivog razvoja, znači osigurati kontinuitet koristi lokalnom stanovništvu u ekonomskom i socijalnom okruženju te fizičkom okolišu. Postoje tri osnovna načela održivog razvoja, a to su načela ekološke, sociokulturne te ekonomske održivosti. Sva tri podjednako su važna u smislu cjelokupnog održivog razvoja.

4.1. Najznačajniji ekonomski čimbenici nautičkog turizma

Kada se govori o ekonomskoj održivosti, potrebno je naglasiti da se ona zasniva na zdravom i ekonomski učinkovitim razvoju koji podrazumijeva optimalno upravljanje resursima na način da se njima mogu koristiti i buduće generacije. Ekonomska održivost u turizmu je kompatibilna s ekološkim i sociokulturnim načelima održivosti te vrednuje „prirodni kapital“ uključivanjem njegove vrijednosti u gospodarski sustav. Ekonomska održivost turizma nalaže odgovoran odnos svih subjekata, kako na strani nautičke ponude, tako i na strani nautičke potražnje. Nju moraju dugoročno graditi svi sudionici na određenom prostoru te poticati očuvanje i rast kvalitete života u sadašnjosti i budućnosti.

⁴ Kovačić M., Bošković D., Favro S.; Mogućnosti i ograničenja prostornoga i tehničko – tehnološkog razvoja luka nautičkog turizma, pregledni članak, str. 56.

Pretjerana komercijalizacija prirodnih ili društvenih resursa može tek kratkoročno maksimizirati profit nekog poduzeća, ali može dugoročno dovesti do degradacije ili uništenja resursa, što će dugoročno ugroziti i ekonomsku održivost na tom prostoru.

Najznačajniji ekonomski čimbenici nautičkog turizma su prihodi ostvareni nautičkim turizmom, odnosno potrošnja nautičara. *TOMAS Nautika Jahting* provelo je istraživanje 2012. godine u kojem su se osvrnuli na stavove i potrošnju nautičara u Hrvatskoj. To istraživanje bilo je važno kako bi se odredilo u kojem smjeru ide nautički turizam u Hrvatskoj. U tablici 3. i 4. prikazana je učestalost dolazaka te duljina boravka nautičara u Republici Hrvatskoj.

Tablica 3. Učestalost dolazaka nautičara u Republiku Hrvatsku izražena u postocima

Učestalost dolazaka	%
Prvi posjet	10,9
Drugi posjet	12,9
3-5 posjeta	26,2
6 i više posjeta	50

Izvor: „TOMAS NAUTIKA Jahting 2012.“, Institut za turizam, Zagreb, 2012.

Tablica 4. Duljina boravka na putovanju/plovidbi izražena u postocima

Duljina boravka (dani)	%
1 do 3	3,4
4 do 7	42,8
8 do 14	33,7
15 do 21	11,7
22 i više	8,5

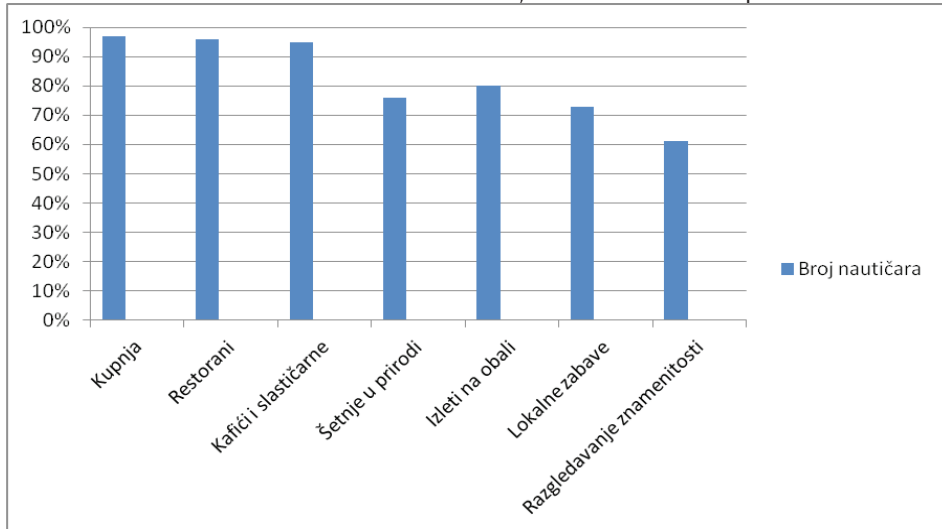
Izvor: „TOMAS NAUTIKA Jahting 2012.“, Institut za turizam, Zagreb, 2012.

Iz prethodnih tablica vidljivo je kako je Hrvatska izuzetno popularna destinacija za nautičare te i to da još uvijek privlači nove turiste što dokazuje činjenica da je 50% nautičara bilo u 6 i više posjeta, a 10,9% u prvom posjetu Hrvatskoj. Kvalitetna ponuda nautičkog turizma Hrvatske vidljiva je u duljini boravka nautičara. 42,8% nautičara zadržava se 4 do 7 dana dok se 33,7% nautičara zadržava 8 do 14 dana.

Broj noćenja u plovidbi Hrvatskom najčešće je bio od 4 do 7 te od 8 do 14, s najviše noćenja u marinama, zatim u mjesnim lučicama, na sidru izvan mjesnih lučica i marina, na bovi izvan mjesnih lučica i marina te naposljetku u smještajnim kapacitetima na kopnu. U prosjeku nautičari tijekom plovidbe posjete 3 marine, svaki drugi posjeti jednu do dvije marine, a trećina nautičara tijekom svoje plovidbe posjeti četiri ili više marina.

Aktivnosti koje su nautičari obavljali tijekom boravka u tim destinacijama, odnosno marinama prikazane su na grafu 1.

Graf 1. Aktivnosti nautičara u destinaciji boravka izražene u postocima

Izvor: „TOMAS NAUTIKA Jahting 2012.“, Institut za turizam, Zagreb, 2012

Iz grafa je vidljivo da je 97% nautičara otišlo u kupnju, a 96% u restorane. Zatim, 95% nautičara posjetilo je slastičarne, kafiće i slično. U znatnijoj mjeri odlaze i na izlete na obali, njih 80% te u šetnje u prirodi 76%. Lokalne zabave posjećuje njih 73%, a znamenitosti razgledava njih 61%. Također, nautičari u Hrvatskoj bave se i nizom drugih sportskih, zabavnih ili rekreativnih aktivnosti. U odnosu na goste u smještajnim objektima, nautičari češće odlaze u kupnju, na ronjenje i u ribolov.

Nautičari su u 2012. godini, tijekom plovidbe/putovanja (ne uključujući izdatke za prijevoz do i od polazne luke), trošili prosječno 100 eura na dan po osobi. Oko dvije trećine tih izdataka (65 eura) vezano je uz plovilo, dok se od ostalih izdataka najviše izdvajalo na ugostiteljske usluge (18 eura) i trgovinu (12 eura).

Zaključak istraživanja je da nautički turizam u Hrvatskoj ima još mnogo neiskorištenih potencijala. Kreiranje njegovog razvoja predstavlja za planere veliki izazov na razini sustava, ali i odgovornost ne samo prema investitoru nego i prema cijeloj društvenoj zajednici. Zato je za kreiranje uspješnog razvoja nautičkog turizma na svim razinama nužno potrebno što bolje poznavanje obilježja te pojave.

4.2. Ekološki utjecaj nautičkog turizma na razvoj destinacije

Kada spominjemo nautički turizam u Hrvatskoj u kontekstu održivog razvoja, potrebno je naglasiti kako ona ima predispozicije za uspješan i neprestani razvoj sa što manjim utjecajem na eko – sustave destinacije.

Ekološka održivost podrazumijeva razvoj usklađen s ekološkim procesima, biološkim različitostima i resursima. Temeljni uvjet održivosti razvoja turizma jest dugoročna ekološka održivost prirodnih resursa. Brigu o zaštiti resursa i troškove održivosti, u pravilu, snose svi korisnici. Održivi nautički turizam ima za cilj zadovoljiti sve potrebe privremenih posjetitelja, dugoročno održati kvalitetu okoliša te budućim generacijama omogućiti da na izvornim svojstvima prirodnih i društvenih resursa nastave razvijati turizam. Ipak, dugoročni štetan utjecaj turizma često može nadvladati njegove kratkotrajne koristi. On

predstavlja sve veću opasnost za okolinu i to naročito u ekološki osjetljivim sredinama. Potrebno je naglasiti potrebu boljeg razumijevanja odnosa između nautičkog turizma i ekologije, naročito u pogledu zaštite plaža, uvala, marina i, općenito, okoliša u cjelini, pri čemu treba pozornost usmjeriti i na fizički izgled okoliša te njegovu napučenost. Izgradnja turističkih lučica, sa stajališta zaštite ekosustava, mora i morskog okoliša, mora slijediti definirane uvjete i mjere za zaštitu mora i priobalja. Najčešći izvori onečišćenja nautičkih lučica su otpadne vode (korisnici lučice), brodsko pogonsko gorivo, mazivo, zauljena voda, smeće, brodska oštećenja, prometne nezgode manjih plovila na moru. Kao specifični element onečišćenja pojavljuju se i izvjesne količine mineralnih ulja koje dospijevaju u more pri redovitom servisiranju motora ili zbog njihova slučajnog izlijevanja.

U novije vrijeme javljaju se negativne posljedice turističke ekspanzije u ekološkom smislu, kao što su onečišćenje okoliša, narušavanje prirodnih i ambijentalnih vrijednosti, otuđivanje kulturnih dobara. Radi toga je neophodno nadzirati i pratiti ukupno stanje mora i priobalja da bi se moglo djelovati na vrijeme, smanjiti antropogeni utjecaj na eventualne promjene i označiti izvore onečišćenja prije nego prouzroče stalna oštećenja mora ili se, pak, naširoko ne rasprostrane.⁵

Za nautički turizam posebno je važno da se očuvaju prirodni resursi radi oblikovanja izvornih održivih konkurentskih prednosti nekoga područja – destinacije. Zato je potrebno postizati harmonizaciju stavova u profesionalnoj i etičkoj razini razvoja nautičkog turizma, u koju bi bili uključeni i umreženi svi sudionici oblikovanja nautičke usluge. Harmonizacija pritom podrazumijeva poštovanje prostornih, ekonomskih, tehnološko - ekoloških i drugih aspekata u razvoju nautičkog turizma u čvrstoj sprezi s funkcijom održivoga razvoja.

Za intenzivniji i kvalitetniji razvitak važna je i sociokulturna i mentalna razina stanovništva jer sociokulturna održivost proizlazi iz društvenih funkcija turizma. Zaštita sociokulturnih vrijednosti unutar turističke destinacije nije samo zadaća turizma već cijelog društva. Sociokulturna i mentalna razina stanovništva je svojim odnosom prema okolini, posebno obalnom prostoru, često usmjerena prema nižim razinama kvalitete. Zbog toga treba sustavno provoditi edukaciju u svim slojevima stanovništva, koja će poticati spoznaju i očuvanje te održivost prirodnih vrijednosti. Ona mora biti usmjerena prema optimalno izabranim vrstama turizma u ekološki dopustivim granicama, uz poštovanje načela i strogih mjera zaštite prirodne i kulturne baštine.⁶

5. PRIJEDLOG MJERA ZA USPJEŠAN DALJNI RAZVOJ NAUČKOG TURIZMA I NJEGOVE DESTINACIJE

Tržište nautičkog turizma u ubrzanom je porastu. Zabilježen je porast broja sudionika na tržištu te se javlja i velika konkurencija. Također, struktura tržišta nautičkog turizma se mijenja. Javlja se porast broja ukupnog broja plovila, osobito velikih jahti. To sa sobom nosi i neke posljedice, dolazi do nedostatka odgovarajućih vezova, javljaju se nova ciljana tržišta te se otvaraju vrata brojnim investitorima iz cijelog svijeta i tako dolazi do izuzetnih tržišnih prilika. Iz tih razloga potrebno je provesti strateško planiranje razvoja nautičkog turizma koje će omogućiti:

1. ocjenu trenutnog stanja nautičkog turizma,
2. određivanje smjera razvoja nautičkog turizma u budućnosti i
3. način kako stići do definiranog stanja i ciljeva.

Dva su osnovna razloga strateškog planiranja u nautičkom turizmu, a to su ograničenost resursa te neizvjesnost okoline na njegovom tržištu.

⁵ Koljatić, V.; Ekološki aspekti nautičkog turizma, stručni rad, str. 374

⁶ Kovačić M., Bošković D., Favro S.; Mogućnosti i ograničenja prostornoga i tehničko – tehnološkog razvoja luka nautičkog turizma, pregledni članak, str. 56.

Osnovna misija nautičkog turizma mora biti ta da bude po mjeri čovjeka, odnosno nautičara koji mora poštovati prirodu i okolinu te tako pridonositi razvitku nacionalnog gospodarstva. Isto tako, turizam mora raditi na dobrobit građana, omogućavajući tako porast zaposlenosti i standarda, mora štiti kulturnu baštinu, jednako kao i prirodnu te kvantitativno i kvalitativno povećavati razinu usluge. Također, potrebno je uskladiti razvoj nautičkog turizma s razvojem njegove destinacije. Njihova usklađenost pridonijet će bržem i uspješnijem razvoju te visokoj kvaliteti usluge potrebne za zadovoljenje potreba potrošača.

Osnovni cilj nautičkog turizma u svrhu njegovog razvitka u pravilu bi trebalo biti održivo korištenje i upravljanje resursima te razvitak destinacije kao temelj za daljnji razvitak samog nautičkog turizma. To podrazumijeva prostor i okoliš, nautičku i ostalu infrastrukturu te usluge. Također, važno je povećati prihvatne kapacitete rekonstrukcijom ili sanacijom postojećih luka, uspostaviti sustav nadzora i upravljanja pomorskom plovidbom, opremiti i nadzirati plovila i luke uređajima i opremom za zaštitu mora od onečišćenja, povećati proizvodnju plovila nautičkog turizma u brodogradilištima, poticati razvoj postojećih i izgradnju novih servisnih i remontnih centara, jačati konkurentnost svih subjekata nautičkog turizma, primijeniti nove tehnologije i ekološke standarde te, naposljetku, uspostaviti kontinuirano obrazovanje sudionika u toj grani turizma.

Zadovoljiti i ispuniti te ciljeve znači i učiniti sve kako bi nautički turizam i destinacija i dalje imali uzlaznu putanju u svojem razvoju te, također, kako bi ispunili sve zahtjeve i potrebe najvjernijih korisnika.

6. ZAKLJUČAK

Nautički turizam zauzima značajan udio u turizmu Hrvatske te kao takav predstavlja važan čimbenik razvoja njezinog pomorskog i gospodarskog sustava. Njegova međuovisnost proizlazi iz opće povezanosti turizma i ostalih djelatnosti vezanih za turizam u gospodarstvu Hrvatske. U posljednjih 10-ak godina nautički turizam posebno se istaknuo svojim rastom i razvojem te u hrvatskom turizmu on postaje sve važniji. Ostvarivanje odgovarajuće materijalne dobiti još uvijek nije razmjerno njegovim potencijalima, tako da se njegov pravi razvoj u Hrvatskoj tek očekuje.

Utjecaj nautičkog turizma na destinaciju vidljiv je kroz brojne faktore, a oni se očituju u regionalnom razvoju, pri čemu destinacija djeluje privlačno za privatni kapital, dolazi do porasta zaposlenosti, razvoja malih tvrtki, investiranja u infrastrukturu te omogućavanja efikasnije uporabe resursa razvojem tercijarnih i kvartarnih djelatnosti. Autori ovog članka dokazali su kako razvoj nautičkog turizma utječe na ekonomsku i društvenu strukturu destinacije te da destinacija mora imati dobro osmišljen razvojni plan kako bi se postavili dobri temelji za daljnji razvoj nautičkog turizma.

Zaključni istraživanja u radu ukazuju da je razvoj nautičkog turizma potrebno razvijati kao bilo koju drugu granu turizma na održivi način ili uz kriterije održivog razvoja, a to znači osigurati kontinuitet koristi lokalnom stanovništvu u ekonomskom i socijalnom okruženju te fizičkom okolišu. Posebno je važno očuvati prirodne resurse radi oblikovanja izvornih održivih konkurentskih prednosti nekoga područja – destinacije. Kako bi se to postiglo, potrebno je postizati harmonizaciju stavova u profesionalnoj i etičkoj razini nautičkog turizma, u koju su uključeni i umreženi svi sudionici oblikovanja nautičke usluge. Svaka destinacija zbog toga mora odrediti plan razvoja nautičkog turizma. Autori su, također, zaključili kako je osnovni cilj nautičkog turizma u svrhu njegovog razvitka i razvitka destinacije održivo korištenje i upravljanje resursima te razvitak destinacije kao temelj za daljnji razvitak samog nautičkog turizma. Potrebno je povećati prihvatne kapacitete rekonstrukcijom ili sanacijom postojećih luka, uspostaviti

sustav nadzora i upravljanja pomorskom plovidbom, opremiti i nadzirati plovila i luke uređajima i opremom za zaštitu mora od onečišćenja, povećati proizvodnju plovila nautičkog turizma u brodogradilištima, poticati razvoj postojećih i izgradnju novih servisnih i remontnih centara, jačati konkurentnost svih subjekata nautičkog turizma, primijeniti nove tehnologije i ekološke standarde te, naposljetku, uspostaviti kontinuirano obrazovanje sudionika u toj grani turizma. Zadovoljenje i ispunjenje tih ciljeva znači i pozitivan razvoj nautičkog turizma i destinacije na koju utječe te ispunjenje svih zahtjeva i potreba korisnika.

Naposljetku, važno je spomenuti da nautički turizam u Hrvatskoj ima još mnogo neiskorištenih potencijala. Kreiranje njegovog razvoja i njegov utjecaj na destinaciju predstavlja za planere veliki izazov na razini sustava, ali i odgovornost ne samo prema investitoru nego i prema cijeloj društvenoj zajednici destinacije. Zato je za kreiranje uspješnog razvoja nautičkog turizma i za razvoj destinacije na svim razinama, nužno potrebno što bolje poznavanje obilježja te pojave.

LITERATURA

1. „TOMAS NAUTIKA Jahting 2012.“; Institut za turizam, Zagreb, 2012.
2. Kovačić, M.: Razvoj nautičkih luka u funkciji održivog razvoja nautičkog turizma, pregledni rad, Rijeka, Pomorski zbornik, str. 135 - 154., 2004.
3. Luković T., Bilić M.; Luke nautičkog turizma u Hrvatskoj i strategija lokalnoga razvoja, pregledni članak, „Naše more“, str. 114 - 122., 2007.
4. Kovačić M., Favro S.; Mogućnosti razvoja nautičkog turizma na području Zadarske županije, pregledni članak, „POMORSTVO - Scientific Journal of Maritime Research“, str. 151 - 164. Zadar, 2012.
5. Kovačić M., Bošković D., Favro S.; Mogućnosti i ograničenja prostornoga i tehničko – tehnološkog razvoja luka nautičkog turizma, pregledni članak, „Naše more“, str. 54 - 62., 2007.
6. Koljatić, V.; Ekološki aspekti nautičkog turizma, stručni rad, Pomorski zbornik, str. 373 -382., 2000.
7. Kovačić M., Gržetić Z., Dundović Č.; Planiranje i izbor lokacije za luku nautičkoga turizma u funkciji održivoga razvoja, pregledni članak, „Naše more“, str. 117 – 124., 2006.
8. Stipanović C., Gračan D., Bradetić M; Konceptcija razvoja u funkciji konkurentnosti marine Frapa Rogoznica, prethodno priopćenje, „Naše more“, 2012.
9. Gračan D., Alkier Radnić R., Vizjak A.; Razvoj nautičkog turizma na mediteranu, pregledni rad, Pomorski zbornik, str. 123 – 137., 2006.

Nautical Tourism in Croatia as a Function of Destination Development

SUMMARY

The study deals with nautical tourism as a specific form of modern tourism trends and one of the most expanding forms of tourist recreation, as a function of destination development. The authors have elaborated the issue of the development of nautical tourism and destination as the mutually conditioned phenomena. The methods applied comprise: analyses, generalizations, argumentations and compilations.

Nautical tourism attracts great attention, both around the world and in Croatia and is therefore considered one of the most significant economic activities of importance to the field of tourism. This type of tourism is featured by the fact that it belongs to the elite tourism and produces extraordinarily significant economic effects with high profitability, which are particularly expressed through numerous multiplicative effects.

One of its features is its huge effect upon the development of the destination it is drifted to, and the feature is particularly evident in the demand for the development of activities concerned with the improvement of quality of services and products offered by particular destination to boats and boaters. Effects of nautical tourism upon destination can be also particularly felt where economical, social and, finally, environmental sustainability are concerned. The conclusions show that the development of nautical tourism encourages the development of destination, in the same manner as the development of destination affects the quality of services offered by nautical tourism.

Key words: nautical tourism, destination development, effects on sustainability, (Republic of) Croatia